

Wielospecjalistyczna ocena poziomu funkcjonowania i konstruowanie programów dla osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną. Warszawa, Wydawnictwo APS. **B. Marcinkowska**, (2005) Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka z niepełnosprawnością sprzężoną. *Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci z uszkodzonym wzrokiem z dodatkowymi niepełnosprawnościami*, Warszawa, Wydawnictwo Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu. **O. Speck**, (2005) Niepełnosprawni w społeczeństwie. *Podstawy ortopedagogiki*, tłum. W. Seidler, A. Skrzypek, D. Gącza, D. Szarkowicz, Gdańsk, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, s. 271–308. **B. Szczepankowski**, (1999) Niestyszący – Głusi – Głuchoniemi. Warszawa, WSiP. **E. Minczakiewicz**, (2000) Wychowanie i nauczanie dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe WSP. **B. Marcinkowska** (2015), Kształcenie uczniów z niepełnosprawnością w polsce – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość. *Psychologia wychowawcza*, nr 7, s. 205–219. **J. Wyczęsany** (2002), Pedagogika upośledzonych umysłowo. Kraków, Impuls. **J. Pańczyk** (2001) Pedagogika Specjalna w Polsce u progu XXI wieku. W red. W. Dykcik, Poznań: Pedagogika Specjalna.

Авторський внесок: Аксаміт Д. – 50%; Гаврилова Н. – 50% .

Received 10.10.2018

Accepted 14.11.2018

УДК 378:33

DOI: 10.32626 / 2413-2578.2018-12.34-43

Ю.Ю. Бугера
jylijay@gmail.com

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Відомості про автора: Бугера Юлія Юріївна, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, Україна. У колі наукових інтересів: проблема формування уваги у молодших

школярів з порушеннями інтелектуального розвитку. E-mail: jyuliajy@gmail.com

Contact: Yuliya Buhera, Ph.D. in Pedagogy, assistant of the Department of Psychological, Medical and Pedagogical Foundations of Correctional Work, Kamyanets-Podilskiy National Ivan Ohienko University, Kamyanets-Podilskiy, Ukraine. In the circle of scientific interests: the problem of the attention formation of junior pupils with intellectual disabilities. E-mail: jyuliajy@gmail.com

Бугера Ю.Ю. Теоретико-методологічні аспекти формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти. У статті розкрито сутність понять «компетентність», «професійна компетентність», «професійно-термінологічна компетентність». Розглянуто особливості формування термінологічної компетентності як обов'язкової складової мовленнєвої культури логопеда. Зокрема, автором розглядаються, що система загальних і професійних знань є а важливою складовою конкурентоспроможного фахівця, а рівень його фахового мовлення передбачає майстерне володіння термінологічною лексикою.

Проаналізовано проблему формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахівців у наукових працях вітчизняних і закордонних науковців. Простежено сучасний стан сформованості досліджуваної компетентності в студентів педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Результати теоретичного вивчення показали, що термін це спеціальне слово чи словосполучення, що прийняте в професійній діяльності, яке вживається в особливих умовах та входить в систему понять певної галузі професійних знань. Автором окреслено особливості формування основ термінологічної компетенції майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти.

Визначено, що знання і володіння специфічною термінологією забезпечить успіх у ситуаціях професійного спілкування, а низький рівень володіння фаховим мовленням унеможлиблює адекватне усвідомлення, об'єктивне оцінювання і ґрунтовне засвоєння студентами знань з фахових дисциплін.

Визначено можливі шляхи підвищення ефективності формування термінологічного словника майбутніх фахівців.

Зроблено висновок про те, що зважаючи на виняткову роль термінології в професійній діяльності, важливим є пошук нових методів та організаційних форм навчання студентів закладів вищої освіти.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, професійно-термінологічна компетентність, термінологія, заклади вищої освіти, професійна діяльність.

Ю.Ю. Бугера. Теоретико-методологические аспекты формирования терминологической компетентности будущих специалистов в области специального образования. В статье раскрыта сущность понятий «компетентность», «профессиональная компетентность», «профессионально-терминологическая компетентность». Рассмотрены особенности формирования терминологической компетентности как обязательной составляющей речевой культуры логопеда. В частности, автором рассматриваются, что система общих и профессиональных знаний является а важной составляющей конкурентоспособного специалиста, а уровень его профессиональной речи предусматривает мастерское владение терминологической лексикой.

Проанализирована проблема формирования профессионально-терминологической компетентности будущих специалистов в научных трудах отечественных и зарубежных ученых. Прослежено современное состояние сформированности исследуемой компетентности у студентов педагогических специальностей в учреждениях высшего образования.

Результаты теоретического изучения показали, что «тэрмин» это специальное слово или словосочетание, принятое в профессиональной деятельности, которое употребляется в особых условиях и входит в систему понятий определенной области профессиональных знаний. Автором обозначены особенности формирования основ терминологической компетенции будущих специалистов отрасли специального образования.

Определено, что знание и владение специфической терминологией обеспечит успех в ситуациях профессионального общения, а низкий уровень владения профессиональной речью исключает адекватное осознание, объективное оценивание и основательное усвоение студентами знаний по специальным дисциплинам.

Определены пути повышения эффективности формирования терминологического словаря будущих специалистов.

Сделан вывод о том, что ввиду исключительной роли терминологии в профессиональной деятельности, важным является поиск новых методов и организационных форм обучения студентов высших учебных заведений.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, профессионально-терминологическая компетентность, терминология, учреждения высшего образования, профессиональная деятельность.

Buhera Yu. Theoretical and methodological aspects of the future specialists terminological competence formation in the field of special education. The article reveals the essence of the concepts of "competence", "professional competence", "vocational and terminological competence". Features of the formation of terminological competence as a compulsory

component of the therapist's speech culture are considered. In particular, the author considers that the system of general and professional knowledge is an important component of a competitive specialist, and the level of his professional broadcasting involves the mastery of the vocabulary terminology.

The problem of formation of professional-terminological competence of future specialists in scientific works of domestic and foreign scientists is analyzed. The current state of formation of the studied competence in students of pedagogical specialties in higher education institutions is traced.

The results of the theoretical study have shown that the term is a special word or phrase taken in the professional activity, which is used in special conditions and is included in the system of concepts of a certain field of professional knowledge. The author outlines the peculiarities of forming the basis of the terminological competence of future specialists in the field of special education.

It has been determined that knowledge and possession of specific terminology will ensure success in situations of professional communication, while the low level of professional fluency prevents adequate awareness, objective assessment and profound knowledge of the students by professional disciplines.

The ways of increasing the efficiency of formation of the future specialists' terminology dictionary are determined. Among the methods that facilitate the mastery of professional terminology in the course of performing various written tasks, the simulation of situations, in particular of a creative nature, demonstrating the depth of understanding and the ability to use the terms to be mastered in the learning process is highlighted.

It is revealed that the introduction of information and communication technologies in the process of studying professional disciplines contributes to: the presentation of material teaching; expansion of the information search environment; transition of professional communication to a new level; reduces the time spent checking the knowledge of professional students terminology; provides an opportunity to develop creative tasks, contributing to the development of students' creativity.

It is concluded that taking into account the exceptional role of terminology in professional activity, it is important to find new methods and organizational forms for teaching students of higher education institutions.

Key words: competence, professional competence, professional terminology competence, terminology, institutions of higher education, professional activity,

Постановка проблеми. Володіння фаховою термінологією свідчить про глибоке розуміння професійних понять і явищ та є умовою комунікативної компетентності майбутнього фахівця. Основи будь-якої

професії полягають в ґрунтовному засвоєнні системи загальних і професійних знань, а важливою складовою конкурентоспроможного фахівця являється досконале засвоєння культури спілкування, зокрема, рівня фахового мовлення, що передбачає майстерне користування термінологічною лексикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними і практичними пошуками, пов'язаними із підготовкою комунікативно компетентного фахівця займалися Л. Барановська, Н. Безгодова, Н. Бородіна, З. Гирич, Л. Головата, Н. Голуб, М. Гуць, І. Дроздова, Г. Онуфрієнко, М. Зарицький та ін. Питання формування професійно-термінологічної компетентності були об'єктом дослідження Д. Бобова, І. Власюк, З. Гирич, Н. Голуб, Г. Онуфрієнко, І. Дроздової, М. Гуць. Збагачення мовлення майбутніх фахівців професійно орієнтованою лексикою досліджували Б. Глухов, Є. Копіца, Л. Прокопенко. Деякі дослідники (М. Баранов, О. Горошкіна, Т. Донченко, А. Нікітіна, М. Пентилук та інші) приділяли увагу методичним засадам роботи із засвоєння термінів.

Проте відсутність системи роботи та пошук нових методів та організаційних форм підготовки студентів з формування фахової термінологічної компетенції зумовлює актуальність теми дослідження.

Мета даної статті полягає в тому, щоб визначити теоретико-методологічні аспекти термінологічної компетентності майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з важливих проблем сучасної педагогічної освіти є формуванням та вдосконаленням у майбутніх фахівців навчально-пізнавальних умінь і навичок оперування науковими термінами, підвищенням пізнавальних здібностей студентів під час вивчення фахових та спеціальних дисциплін.

Важливим є опанування науковим стилем мовлення у вищій школі, оскільки потрібно вміти аналізувати, систематизувати наукові факти, вільно користуватися нормативною науковою лексикою в письмовій та усній формах. Науковим стиль вимагає наявності певного рівня абстрагованості, стислості, узагальненості, діалогічності, підкресленої логічності, об'єктивності викладу, ясності, смислової точності, інформативної насиченості [2; 3].

Однією з причин, що призводить до труднощів оволодіння науковим стилем є недосконале володіння професійною термінологією, часто студентам бракує точної назви певного поняття, тобто необхідного терміна, або ж навпаки, вони вживають його, не розуміючи значення. Отже, однією з найважливіших професійних якостей є знання «мови фаху», тобто, володінням професійною термінологією та культурою спілкування.

Таким чином, освітня діяльність закладів вищої освіти має будуватись на компетентнісних засадах, які передбачають: самостійність в процесі професійної діяльності, практичну орієнтованість освіти, відображення особистісних якостей фахівців, орієнтацію навчальних програм на формування основних ключових компетенцій, створення ефективних механізмів упровадження; використання інтерактивних технологій у процесі формування основних компетентностей.

У дослідженнях В. Байденка, Г. Борозенець, І. Власюк, В. Дьоміна, І. Єрмакова, І. Зимньої, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равена, Л. Сохань, А. Хуторського поняття «компетентність» розглядається як особистісна характеристика, що відображає готовність і можливість людини вирішувати проблемні питання та розв'язувати професійні завдання, використовуючи власний досвід, спосіб діяльності, вміння та знання, набуті під час навчання у закладах вищої освіти. У працях Н. Хомського «компетенції» розглядаються як певні вимоги, що висуває суспільство до підготовки людини, які їй необхідні для досягнення успіхів у професійній діяльності [1; 4; 5].

Професійна компетентність розуміється як складне інтегративне утворення, що включає сукупність систематизованих знань, умінь і навичок, особистісних якостей, поглядів і переконань, досвіду, що визначають функціонуючу та соціально- психологічну готовність педагога до творчого вирішення проблем освітнього процесу. Л. Томіч визначає професійну компетентність фахівця - синтез визначених професійних компетенцій. Компетентнісний підхід припускає розробку критеріїв сформованості професіоналізму, за яким можна визначити рівень підготовки фахівця до свідомого виконання своїх обов'язків і до того, щоб згодом ефективно проявляти свою компетентність при розв'язанні різноманітних корекційно педагогічних завдань [4].

Аналіз літературних джерел з проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців в галузі спеціальної освіти (І. Власюк, О. Качуровська, Н. Пахомова, Ю. Пінчук, В. Тарасун, Л. Томіч, Л. Федорович, М. Шеремет), дозволив визначити що поняття «професійна компетентність» включає формування та розширення знань професійної термінології майбутніх бакалаврів, оскільки фахова термінологія є елементом активного словникового запасу студента, а рівень володіння нею вказує на розуміння професійних явищ і понять.

Вдосконаленню професійної діяльності педагогів присвячені праці О. Абдулліної, Ф. Гоноболіна, І. Зязюна, Н. Кузьміної, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, О. Щербакова та ін. Проблемою термінологічної підготовки майбутніх учителів займались Е. Азімов, А. Алексюк, С. Гончаренко, І. Гудзик, М. Львов, О. Савченко, Т. Яворська та ін. У вітчизняній літературі проблему формування професійної компетентності вчителя-логопеда досліджували О.Б.Качуровська,

Н.Г.Пахомова, Ю.В. Пінчук, В.В. Тарасун, Л.М. Томіч, Л.О.Федорович, М.К.Шеремет та ін.

Якісна вища освіта передбачає досконале володіння термінологією свого фаху, оскільки мовлення в подальшій діяльності педагога є джерелом і носієм інформації, засобом впливу й переконання. Термінологічна компетенція передбачає: вміння добирати терміни відповідно до теми висловлювання, ураховувати відмінності паронімічних термінів, не допускати заміни однієї термінологічної одиниці іншою, уживати терміни відповідно до їх змісту, розрізняти терміни та професіоналізми [4; 5]. Термінологічна культура формується на основі синтезу фахової ерудиції з мовознавчою, в тому числі термінознавчою [5; 6].

Низький рівень володіння фаховим мовленням зумовлює неспроможність студентів адекватно усвідомити, об'єктивно оцінити і оволодіти знаннями з фахових дисциплін. У результаті чого, формуються несистематизовані, поверхневі й неміцні знання, що ускладнює ґрунтовну професійну підготовку.

Виходячи з вищезазначеного професійно-термінологічна компетентність включає наступні компоненти: сформовану здатність влучно та доцільно використовувати терміни з фаху під час виконання завдань, граматично правильно будувати речення та власний діалог, використовуючи при цьому досвід, одержаний під час вивчення дисциплін з фаху в закладах вищої освіти, мотивувати себе необхідністю відповідати обраному фаху та досягати високих результатів у професійній діяльності (І. Власюк, М. Гуць, Є. Копіца, Н. Костриця, Л. Лучкіна, В. Михайлюк, Л. Прокопенко, Т. Рукас). І. Власюк у структурі професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів виокремила такі її компоненти: професійно-креативний, професійно-діяльнісний, мотиваційно-вольовий, комунікативно-особистісний, когнітивно-пізнавальний. Відповідно до компонентів вчена виокремила наступні критерії сформованості професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів: розвиток творчих здібностей, а саме, сформованість умінь творчо підходити до вирішення питань професійної діяльності, використовуючи термінологію фаху; обсяги термінологічних знань і розвиток пізнавальних якостей, що включає сформованість знань професійної термінології та професійного мовлення; умотивованість вивчення фахової термінології та розвиток вольових якостей, що визначається сформованістю розуміння значущості та необхідності застосування фахової термінології у майбутній професії; результативність використання фахової термінології, що передбачає сформованість умінь використовувати на практиці знання професійної термінології під час виконання посадових обов'язків; професійна спрямованість та самовизначеність особистості,

що полягає у сформованості умінь використовувати професійну термінологію у процесі налагодження комунікативних зв'язків та усвідомлення готовності її використання, опираючись на особистісні якості [1].

Професійна термінологія, яку мають засвоїти майбутні фахівці; складається з термінологічних знань за дисциплінами як природничо-гуманітарного, так і блоку фахових та спеціальних дисциплін. Тому актуальним є питання про систему вивчення шляхів удосконалення якості термінологічної компетенції студентів.

Теоретичний аналіз досліджень показав, що для оволодіння термінологією вирішальну роль відіграє система навчально-тренувальних вправ (В. Мельничайко) у процесі виконання яких, крім того, формуються і вдосконалюються всі мовленнєві вміння й навички. Ефективним, на думку І. Власюк, є використання інформаційно-комунікаційних технологій (на прикладі веб-квестів), розроблення яких передбачає ознайомлення з новими поняттями теми, пошук і подальше представлення результатів їх практичного використання, представлених в ігровій формі [1].

І. Власюк виокремлює організаційно-педагогічні умови, що сприятимуть підвищенню показників сформованості термінологічної компетентності, розширенню студентського термінологічного словника та розвитку практичних умінь застосування одержаних знань з фахової термінології. Зокрема, до таких умов відносяться:

1) упровадження інтерактивних та імітаційно-ігрових форм навчання з метою підвищення вмотивованості студентів щодо оволодіння фаховою термінологією (карт знань, «хмар слів», імітаційних і рольових ігор, синквейнів, ігрових і тестових технологій, які сприяють розвитку в студентів схильностей до самостійної діяльності та самостійного пошуку необхідної інформації з метою розширення власних знань фахової термінології та підвищення рівня професійної компетентності);

2) застосування ситуативного моделювання з метою свідомого оволодіння та практичного застосування професійної термінології;

3) використання інформаційно-комп'ютерних технологій для оптимізації оволодіння студентами нових фахових понять (розробка веб-квестів, які сприяють процесу запам'ятовування нових понять, змінюють ставлення студентів до використання комп'ютерних технологій у майбутній професійній діяльності та сприяють розвитку творчих здібностей) [1].

Крім того, дотримання організаційно-педагогічних умов, на думку І. Власюк, забезпечують професійну спрямованість навчального процесу, сприяють розвитку комунікативних умінь і професійного мовлення студентів, підвищують зацікавленість майбутніх

спеціалістів у вивченні фахової термінології, надають можливість організувати середовище практичного застосування сформованих знань[1]..

Висновки і перспективи подальшого розгортання дослідження у представленому напрямку. У структурі професійної компетентності, виокремлюється термінологічна компетентність, оскільки вільне володіння термінологією є умовою успішної професійної комунікації. Отже, формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти передбачає: оволодіння термінологічною підсистемою фахових дисциплін, професійно-термінологічну грамотність в усному і писемному мовленні, уміння вести бесіду, аналізувати, переконувати, доводити, тобто вирішувати комунікативні завдання в ситуаціях професійного спілкування. Термінологічна компетентність, яку набувають у вищих навчальних закладах студенти, є базовою у їх подальшій професійно-фаховій та науковій діяльності.

Список використаних джерел

- 1. Власюк І.В.** Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки в процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис.... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Власюк Ірина Віталіївна ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, – 2015. – 20 с.
- 2. Волкова Е. Н.** Формирование коммуникативной культуры будущих учителей-логопедов в педагогическом вузе : автореф. дисс.... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / Волкова Елена Николаевна ; Шуйский гос. пед. ун-т. – Шуя, – 2009. – 23 с.
- 3. Кочан І.** Українські терміни в парадигмі сучасних наукових учень / І. Кочан // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць. Вип. VIII. – К/ : КНЕУ, 2009. – 120 с.
- 4. Лебедев О. Е.** Компетентностный подход в образовании / О. Е. Лебедев // Школьные технологии. – 2004. – №5. – С.3-12.
- 5. Марков А. С.** К вопросу о путях формирования профессионализма [Электронный ресурс]: образование: исследовано в мире / А. С. Марков. – 2001.– Режим доступа: [http:// www.oim.ru/vibor.asp?type=1/](http://www.oim.ru/vibor.asp?type=1/)
- 6. Панько Т.** Українське термінознавство: підручник / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994.- 235 с.

Referens

- 1. Vlasyuk I.V.** Formuvannya profesijno-terminologichnoyi kompetentnosti majbutnix bakalavriv ekonomiky` v procesi vy`vchennya faxovy`x dy`scy`plin: avtoref. dy`s.... kand. ped. nauk : specz. 13.00.04 – teoriya ta metody`ka profesijnoyi osvity` / Vlasyuk Iry`na Vitaliyivna ; Vinny`cz`ky`j derzh. ped. un-t imeni My`xajla Kocyuby`ns`kogo. – Vinny`cya, – 2015. – 20 s.
- 2. Volkova E. N.** Formy`rovany`e

kommuny`katy`vnoj kul`tury budushhy`x uchy`telej-logopedov v pedagogy`cheskom vuze : avtoref. dy`ss.... kand. ped. nauk : specz. 13.00.08 – teory`ya y` metody`ka professy`onal`nogo obrazovany`ya / Volkova Elena Ny`kolaevna ; Shujsky`j gos. ped. un-t. – Shuya, – 2009. – 23 s. **3. Kochan I.** Ukrayins`ki terminy` v parady`gmi suchasny`x naukovy`x uchen` / I. Kochan // Ukrayins`ka terminologiya i suchasnist` : zb. nauk. pracz`. Vy`p.VIII. – K/ : KNEU, 2009. – 120 s. **4. Lebedev O. E.** Kompetentnostnyj podxod v obrazovany`y` / O. E. Lebedev // Shkol`nye technology`. – 2004. – #5. – S.3-12. **5. Markov A. S.** K voprosu o putyax formy`rovany`ya professy`onaly`zma [Elektronnyj resurs]: obrazovany`e: y`sledovano v my`re / A. S. Markov. – 2001.– Rezhy`m dostupu: <http://www.oim.ru/vibor.asp?type=1/> **6. Pan`ko T.** Ukrayins`ke terminoznavstvo: pidruchny`k / T. I. Pan`ko, I. M. Kochan, G. P. Masyuk. – L`viv : Svit, 1994.- 235 s.

Received 16.10.2018

Accepted 12.11.2018

УДК 376-056.36:37.015

DOI: 10.32626 / 2413-2578.2018-12.43-52

Ю.В. Галецька
yuliyagala@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ СФОРМОВАНОСТІ НАВИЧОК ПРИЙОМУ ЇЖИ У ДІТЕЙ З ПОМІРНИМ ТА ТЯЖКИМ СТУПЕНЕМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ НЕДОСТАТНОСТІ

Відомості автора: Галецька Юлія Вячеславівна, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри логопедії та спеціальних методик Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, Україна. У колі наукових інтересів: особливості організації навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми з помірним та тяжким ступенем інтелектуальної недостатності. E-mail: yuliyagala@ukr.net.

Contact: Galetska Yuliya, Ph.D., assistant of speech therapy and special techniques department Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University, Kamianets-Podilsky, Ukraine. Academic interests: feature the organization of educational and correctional-developing work with children with the moderate and severe mental retardation.